Katharlar I – Bir Topluluk, Bir İnanç

Bu çalışmanın iki kaynakçası var.
1- Murat Özgen Ayfer, "Tapınakçılar Siyonistler ve Masonlar", 2002
2- Yalçın Kaya, "Batı'nın İki Yüzü (Bağnazlık ve Tolerans) – İkinci Kitap, 2007

Hıristiyanlık, dünya yüzündeki en yaygın dinlerden biridir.

Öyle oluşuna karşın, bunun nasıl bir din olduğunu betimlemek oldukça zordur. Hayli karmaşık öğeler içerir. Bunların arasında en önemlisi de İsa'nın kimliğidir. Tarihte İsa diye biri yoksa, yaşamamışsa (bunu iddia edenler de var), Hıristiyanlık olmaz.

Ancak Hıristiyanlar, İsa'nın kimliği bakımından tam bir uyum içinde değildir. Ayırımsız hepsi, onun yaşamının örnek alınıp, öğütlerine uyulması gerektiğinde birleşir ama bu yeterli sayılmaz.

Kimisi onu "Tanrı'nın oğlu", kimisi "Tanrı'nın elçisi", kimisi doğrudan "Tanrı'nın bir öğesi", kimisi "peygamber", kimisi "olağanüstü bir bilge", kimisi sadece "iyi niyetli bir kişi" olarak görür.

Dinin ilkeleri ve tapınma yöntemlerine gelmeden, İsa'nın kimliği üzerinde çıkan uyuşmazlık, Hıristiyanlıkta farklılaşmalara yol açmıştır.

İsa hakkında tarihsel bakımdan bilinenlerin tek kaynağı İncil'dir. Başka kaynak olmayınca, anlatılanların doğruluk düzeyi tartışmalıdır.

Bu bağlamdaki bilgileri Hıristiyanlığın ilk yıllarında İsa'nın havarileri sayılan İncil yazarları vermiştir. Onlar ise bir "tarihçe" yazmayı değil, insanları, oluşturdukları dinin inançlısı olmaya ikna etmeyi öngörmüştür. Önerdikleri bu dinin sonradan farklı biçimlenmelere uğrayacağı hiç akıllarına gelmemiş olsa gerektir. Üstelik İncil'de yazılmış olanlar bir tarihsel öykü gibi anlatılmaktaysa da aslında çoğunun ardında başka bir anlam yatar.

Hıristiyanlıkta İsa ile ilgili bilgiler bu kadarla bırakılmamıştır. İncillerin bir bölümünün uygun görülmeyip ortadan kaldırılışı bir yana dursun, sonradan bu dine bir de inancın temel ilkeleri sayılan dogmalar eklenmiştir.

Eskiden, herkes dinin ilkeleri hakkında kendisine her ne anlatılmışsa kulaktan dolma olarak sadece onu öğrenir, öğrendiğiyle yetinirdi. Hiç kimse anlatılanlar üzerinde kafa patlatmaz, zihnini kurcalayan sorular sormazdı; buna hiç de gerek görmezdi.

Soruların ortaya konmasına başlanınca, yanıt verilmesi ya da açıklama yapılması zorunluluğu doğdu. Bu, sadece Hıristiyanlıkta değil, diğer dinlerde de böyle oldu.

Kilise, Hıristiyanlık hakkında sorulanların yanıtını bilmediğini ya da bu konuda bir açıklama yapamayacağını söyleyemezdi. Ne seçeneklerden söz edebilir ne de konuyu belirsiz bırakabilirdi. Kendine göre olması gereken açıklamaları yaptı. Bunları tam ve kesin, değişmez birer doğru yani **"dogma"** olarak ortaya koydu.

Zaten Hıristiyan dininin bir diğer temel öğesi, inançların, ilke ve yöntemlerin otoritesi niteliğini taşıyan **"Kilise"**dir. Burada sözünü edeceğimiz Roma Katolik Kilisesi bunlardan biridir.

Aslında bir başka Katolik Kilisesi daha olmadığı için, bunun başına "Roma" sözcüğünün takılması gerekmez. Ancak Batı dillerinde katolik sözcüğünün karşılığı "tümünü kapsayan" anlamına gelen bir sıfat olarak da kullanılabildiğinden, günümüzde kısaca **"Vatikan"** olarak da anılabilen Katolik Kilisesi'nden söz ederken, bunun başına Roma eklenmesi âdet edinilmiştir. Gerçi günümüzde "Vatikan" denilince burada da Roma kentindeki bir kasabanın ötesinde, uluslararası ilişkiler bakımından bağımsız bir devletten söz edilmektedir ama bu bir anlamda Katolik Kilisesi ile de özdeşleşir.

[Burada şöyle bir açıklama da gerekiyor: "Katolik Kilisesi" denilince bu bir bina değildir; bu mezhebin otoriter kuruluşu yani **"Papalık"**tır. Bu arada bir de Katolik Kilisesi'nin 1309-1376 tarihleri arasında Fransa'daki Avignon kentine taşınmış olduğu dönem var.]

✦ ✦ ✦

Hıristiyanlıkta bir de **"Gerçek Kilise"** anlamına gelen bir kavramın dile getirildiği olur. Aslında her farklı Kilise, kendini öncelikli ve dinin gerçek otoritesi sayarak bu kavramla özdeşleştirir.

Ancak Gerçek Kilise'nin aslında "İsa'nın Kilisesi" olduğunu, bunun çoktan beri yitirildiğini hatta özellikle ortadan kaldırıldığını, yeniden kurmak gerektiğini ileri sürenler de vardır. Bu savlara bakılırsa, Katolik Kilisesi "Gerçek Kilise" değildir; sadece kendi çıkarları peşinde koşan yozlaşmış bir kurumdur.

✦ ✦ ✦

Hıristiyanlıkta Kilise kurumunun ilk oluşumu hakkında yanlış bilgi edinmiş olanlar vardır.

Bu bilgi yanlışlığı, önce Roma'daki Katolik Kilisesi'nin oluştuğu, İstanbul'daki Ortodoks Kilisesi'nin ondan doğduğu biçimindedir. Bu işin doğrusu şöyledir:

Roma İmparatoru **Constantinus I** (Büyük Konstantin), 325 yılında İznik'teki ünlü toplantıdan sonra, kurumsal bir yetke anlamındaki ilk Kilise'yi kurdu. Başına bir "patrik" yerleştirdi. Din ile devleti birleştirip, kendi tartışılmaz egemenliği altına aldı.

Ertesi yıl, imparatorluğun merkezini Roma'dan bugün İstanbul'un bulunduğu yere taşıyıp, buraya **"Yeni Roma"** adını verdi. Kilise'nin merkezi daha sonra "Constantinopolis" olarak anılacak bu kentteki patrikhaneye alındı.

"Eski Roma"da kalmış başpiskopos ise, oradaki en güçlü kişi oldu.

Constantinus öldüğünde, üç oğlu imparatorluğu paylaştı: Roma, Constantinopolis (Konstantiniye) ve Alexandreia (İskenderiye)...

Kısa bir süre sonra, bu ikisi birleşti.

Ardından, Roma'daki başpiskopos bağımsızlığını ilan etti ve Gerçek Kilise'nin Roma'da, asıl papanın da kendisi olduğunu ileri sürdü.

Papa, Konstantiniye'deki patriği sapkınlık ile suçladı çünkü Ortodoks Kilisesi, tek otorite olarak İsa'yı gösteriyor, papanın iddialarının yanlış olduğunu ileri sürerek, dine yerleştirmeye çalıştığı kurallara da karşı çıkıyordu.

Katolik Kilisesi ile Ortodoks Kilisesi arasında daha çok fark var ama bir tek bu uyuşmazlık bile bu iki otoritenin kopması için yeter de artar bile.

Nitekim 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olarak bölünüşünün nedenlerinden biri de budur.

✦ ✦ ✦

Batı Roma İmparatorluğu'nun 476 yılındaki parçalanmasından sonra, Katolik Kilisesi çok zor günler geçirdi.

Bunun da birçok nedeni vardı ama bu kez başta din değil Kilisenin politik bakımdan güçlü bir destekten yoksun oluşu geliyordu. Papa, bu nedenle, Merovenj hanedanından Frankların Kralı Clovis I ile anlaşmıştı. Clovis ülkesinin dini olarak Katolikliği benimserse, papa da onu Kutsal Roma İmparatoru olarak tanıyacaktı.

Ne işler!

Ancak bu iş Kilise'nin istediği gibi yürümemişti. Bu konu üzerinde daha önce durmuştuk.

800 yılında Papa 3. Leo, Charlemagne'a (Şarlman) "Kutsal Roma İmparatoru" niteliğiyle taç giydirip dünyevi güç bakımından sırtını ona yaslayınca, Ortodoks Kilisesi ile Katolik Kilisesi arasındaki sürtüşme kesildi. Biri egemenliğini doğuda diğeri batıda kurmuştu. Hıristiyanlığın en yaygın olduğu çevreleri aralarında paylaşmışlardı.

Aslında batıdaki Kilise'nin yetki alanında olması gereken Çekler, Slovenler, Polonezler ve Hırvatlar gibilerinin Ortodoks Kilisesi'ne bağlanması bile büyük bir sorun haline getirilmedi. Katolik Kilisesi, Ortodoks Kilisesi'nden batıdaki bu toplumları kendisine bırakmasını rica edecek değildi ya!... Zaten egemen olduğu bölgede bile bir türlü çözümleyemediği sorunlarla bunalmıştı. Başına daha fazla dert almak istemedi.

✦ ✦ ✦

Katolik Kilisesi, 9. ve 10. yüzyıllarda tam rahatlamış gibiydi ki, bu kez sırtını yaslamış olduğu imparatorlar sorun çıkarmaya başladı.

Bu sorunlardan biri, piskopos olacak yönetici din adamlarını göreve atama yetkisinin kimin elinde olduğuydu. Papa, bu yetkinin kendisinde olduğunu savunuyordu; Kutsal Roma İmparatoru ise, bu kişilerin "din görevi yapan devlet memuru" niteliğini taşıdığı görüşüyle kendi bildiğini yapmaya girişiyordu.

Bu konudaki uyuşmazlık giderek arttı ve çekişmeye dönüştü.

1075 yılında Papa 7. Gregorius, sırf bu nedenle İmparator 4. Heinrich'i aforoz etti.

Bunun üzerine 4. Heinrich de «Gregorius VII bundan böyle papa olma niteliğini yitirdi» diyerek, onu tanımadığını ilan etti.

İmparator ile Papa sonraki yıllarda barışmış gibi bir görünüm sergilemişlerse de aralarındaki gerginlik ortadan kalkmadı.

Nitekim birkaç yıl sonra bu kez Urbanus II adını alan yeni papa göreve geldiğinde, 4. Heinrich, ondan aforozu kaldırmasını istemedi. Papa da bu bağlamda bir eğilim göstermedi.

4. Heinrich, Lorraine dükü olarak atadığı Godfrey de Bouillon'un, Kudüs'ü ele geçirmek üzere düzenlenen ilk haçlı seferine katılmasına ses çıkarmamış ama doğrudan herhangi bir katkıda bulunmamıştı.

Kathar İnancı

Hıristiyanlık ile bağlantılı olmak üzere "Protestanlık" denilince, akla önce 16. yüzyılda Martin Luther ile başlayarak Hıristiyan dininin kapsamında yepyeni bir mezhebin doğuşuna yol açan eylem gelir. Bu girişim, Katolik Kilisesi'nin kısmen dogmalarına kısmen de uygulamalarına karşıtlık olarak doğmuştur.

(Ondan kısa bir süre önce İngiltere'de Kral 8. Henry, sırf karısından boşanabilmek için Katolik Kilisesi'ne karşıt Anglikan Kilisesi'ni kurmuştu. Martin Luther'in Almanya'daki girişimi salt dinsel gibi gösterilmişse de aslında bunun ardında bir maddî çıkar sorunu vardı.)

Tarihte Katolik Kilisesi'nin dogmalarına karşı tepkiler ise, çok daha önce başlamıştır. Papayı protesto edip, Hıristiyanlığın kapsamında başka türlü inanç sistemleri oluşturanlar görülmüştür. Bunlar, daha 4. yüzyılda, İznik'teki ünlü konsil toplantısından hemen sonra belirmiştir. Sorun, özgün Hıristiyan inancının, devlet yönetiminde kurumsallaştırılmaksızın korunmasındadır.

Roma'daki Katolik Kilisesi, başlangıçta Batı Roma İmparatorluğu'na güvenmekteydi. Ancak güvendiği o dağ çökünce, ne yapacağını şaşırdı. Her ne yapsa, dinsel otoritesini kabul ettiremedi ve saygıdan çok tepki gördü. Çevirdiği entrikalar sayesinde Kutsal Roma İmparatorluğu'nun desteğini sağladığında, Avrupa'nın batısındaki tepkiler duruldu.

Ortodoks Kilisesi'ni rahatsız eden kıpırdanmalar ise doğuda devam etti. Ancak bunlar o çevreyle sınırlı kalmadı; batıya da uzandı.

11. yüzyılda, Avrupa'nın doğusunda olduğu gibi batısında da Hıristiyan dünyasında Katolik dogmalarıyla çelişkili inanç sistemleri yeşermeye başladı.

İşte Kathar inancı da bunlardan biridir; kim bilir, belki en önemlisi...

✦ ✦ ✦

Kathar inancı, İncil'deki "Vahiy" adlı kitaba dayanmakla birlikte, bir dinsel doktrin sayılabilir. Daha önce değinmiş olduğumuz üzere, Kathar sözcüğü Grekçe "katharsis"ten alınmadır. Bu ise, arınmış ya da temiz ruhlu anlamına gelmektedir.

Dinler tarihi ile bağlantılı kaynaklarda Katharcılık ya da Katharizm, Maniciliğe (Manikeizme) özgü ilkeleri Hıristiyan inancıyla bağdaştırmaya çalışan bir tarikat olarak belirtilir. [*]

Daha sonra göreceğimiz üzere, Ortaçağda, özellikle Fransa'nın güneyindeki Languedoc bölgesi ve çevresinde gelişme gösteren ve yaygınlaşan bu inancı ortadan kaldırmaya çalışan Engizisyon yargıçları, sözcüğün kökünün Latince "Kat" sözcüğünün kedi anlamına geldiğini öne sürerek, onlara "kediye tapanlar" hatta "kedi kıçını yalayanlar" suçlamasını yöneltmiştir.

İşin ilginç yanı şu ki, bu suçlama yöneltilirken, Engizisyonun patronunun **Kat**olik (**Cat**holic) Kilisesi olduğu tümüyle göz ardı edilmiştir.

[*] 3. yüzyıl ortalarında İran'da belirmiş, kurucusu Mani adında bir bilge olduğu için bu adı almış, Budizmin ahlâk ilkelerini ve Mitra kültünü özgün Hıristiyan öğretisiyle harmanlamış, düalist ve bir bakıma panteist nitelikli bir din ya da inanç sistemi.

Katolik Kilisesi Katharlar'ı elbette sapkın saydı. Böyle olmaması için ya dogmalarından cayması ya da Hıristiyanlığın kapsamında birbirinden farklı inanç öğelerinin de var olabileceğini benimsemesi, bir diğer deyişle tolerans göstermesi gerekirdi. Bu ise, olacak şey değildi.

Katolik Kilisesi bu kadarla da kalmayarak, Kathar inancını, sapkınlıktan daha kötü, toplumun temelini sarsacak tehlikeli bir girişim olarak niteledi.

Kilise'nin bu tutumu Katharların sadece inanç ilkelerinden değil, biraz da kendilerine özgü yaşam tarzından ileri geliyordu.

İşin içinde toplumsal etkenler de vardı. Bu etkenler ise, ekonomik ve politik öğelerle bağdaşıyordu.

Her ne kadar Kathar sözcüğü etimolojik olarak "arınmış" anlamına geliyorsa da bu inancı benimsemiş olanlar alçak gönüllülükle kendilerini öyle nitelemez, sadece birer iyi Hıristiyan olduklarını savunurlardı.

Bu konuyla yakından ilgilenmiş olan tarihçi ve araştırmacı yazarların, onların hakkında hem çeşitli hem çelişkili görüşleri var.

Kimine göre, Katharlar, tarihte Avrupa'nın belirli bir coğrafî çevresinde yani Languedoc'ta 13. yüzyılda kısa bir süre yaşamış olan bir etnik topluluktur, hepsi o kadar.

Kimine göre ise, Kathar inancı aslında çok daha önceki tarihlerde doğmuş, belirtilen dönemde o çevrede yoğunlaşmış olmakla birlikte, hayli geniş bir alana yayılmış, 13. yüzyılda son bulmamış, sonraki yüzyıllar boyunca da birçok yerde varlığını sürdürmüştür. Bu bağlamda Şeyh Bedreddin'in de 14. yüzyıl sonu ve 15. yüzyıl başlarında Batı Anadolu'da Kathar inancının izlerini sürdürdüğünü belirterek, aralarında benzerlikler kuranlar vardır.

Sırası gelmişken, uzunca bir parantez açıp şu "Languedoc" konusundan biraz söz edelim.

Languedoc

Katharların niçin günümüzdeki Fransa'nın güneyindeki bu bölgede yerleşmiş oldukları öteden beri sorulagelmiştir. Niçin başka bir yerde değil de burada?

Bir inanç sisteminin kendine yandaş bulabilmek için bazı bölgeleri yeğlemesi, dinler tarihinde sık karşılaşılan bir durumdur. Mani inancının Güney Fransa'yı seçmesi hiç de rastlantı değildir.

Bunun da neden böyle olduğunu anlayabilmek için, 11. yüzyıl sonu ve 12. yüzyıl başlarında bugünkü Fransa'nın kuzeyi ile güneyi arasındaki farklara bakmak gerekiyor; hem siyasal, hem ekonomik hem de kültürel bağlamda o tarihlerdeki durumu şöyle bir gözden geçirelim.

✦ ✦ ✦

Fransa ile İspanya'yı coğrafî olarak ayıran Pirene dağlarının alt bölümü, "Midi Pirene" olarak adlandırılır. Buraya Oksitanya da denir. (Fransızcada Occitanie, İngilizcede Occitania)

Midi Pireneler, bir zamanlar Fransızca değil kendi yerel dili olan Oksitancayı konuşan, kuzeyli baronların egemenliğine yani Paris'teki kralın yasalarına ancak 40 yıl kadar süren kanlı Kathar Savaşları sonucunda boyun eğen, bu bölgeyi İspanya'dan -daha doğrusu Katalonya'dan- ayırır. Bu bölge, "eskiden Ok (Oc) dilini konuşanlar ülkesi" olarak bilinir.

Oksitanya'nın tarihsel başkenti Toulouse, günümüzde de Fransa'nın dinamik il merkezlerinden biridir. Hemen tüm eski yapılarının dış cephesinin tuğla oluşu nedeniyle, "Pembe Kent" diye anılır.

Kentin gelişimi tarihsel bakımdan geriye doğru izlenince, Toulouse Kontluğu'nun Orta Çağ'da bu bölgenin ekonomi ve kültürünün başını çektiği görülür.

Aynı durum, Oksitanya'nın ikinci önemli kenti olan Montpellier için de geçerlidir. Günümüzde Montpellier, mimarisi, tıp fakültesi ve kültür festivalleri ile dikkati çekmektedir. 700 yıl kadar önce aynı tıp fakültesi, dünyanın hemen her bir yanından buraya gelen bilim adamlarına açtığı kapılarıyla, çağının ilerisinden yer alırdı.

Bugün, her iki kentin üniversitelerinin en renkli geleneklerinden biri, Şubat ayı sonlarındaki öğrenci şenlikleridir. Yüz binlerce gencin 24 saat sokakta yaşadığı bu şenliklerin hayli gözde temalarından biri, *"K-tare"* adını taktıkları Kathar geleneksel eğlenceleridir. Bu şenliklerde, sanki Katharların neredeyse sekiz yüzyıllık hıncını alırmışçasına, Engizisyon yargıçlarının kuklaları ateşe atılır; Toulouse'dan yola çıkarılan bir Kathar meşalesi, Katharların 1244 yılında ele geçirilen Montségur Kalesi'ne kadar koşturulur.

Bu şenliklerin tam üç yüzyıllık bir geçmişi var. 17. yüzyıldan bu yana Katolik Kilisesi'nin hışmına uğrayan, burjuvazinin de engellemeye çalıştığı, "inançsız, ırksız ve sınırsız" denilerek kötülenen bu şenlikler, 20. yüzyılın sonlarına doğru artık biraz daha tolerans gösterilerek kendi başlarına ve rahat bırakılmış; isteyen istediğini yapar olmuş durumda…

Eski Oksitanya soylularından günümüze kalan senyörlerden biri de Paris kabarelerinin ünlü ve unutulmaz ressamı, büyük sanatçı Henri de **Toulouse Lautrec**…

Sakat bacaklarının eksikliğini ve bunun kendisine vermiş olduğu ruhsal çöküntüyü ellerinin olağanüstü becerisiyle gideren, bize kendi döneminin hem sıradan hem olağanüstü yaşamını fırçasıyla aktarmış Toulouse Lautrec'in ülkesindeki şenlikler, sanatçının özgün izlerini de taşır.

✦ ✦ ✦

12. yüzyılda ne bugünkü İspanya ne de İtalya'da ulusal birlik sağlanmıştı. Fransa ise, çamur kaplı sokaklarında domuzların gezdiği Paris'te Versailles Sarayı'nda oturan bir kral tarafından yönetiliyordu ama aslında bu ülkede taşra, krala bağlı senyörlerin egemenliği altındaydı. Asıl önemli ve etkili güç ise Roma'da oturan Papa ile onun yönetimindeki Katolik Kilisesi idi. Tüm senyörler de yaşamlarını, kralları gibi her an Katolik Kilisesi'nin aforoz korkusu altında Papalığın kurallarını uygulayan bir bölge başpiskoposuna bağlı olarak sürdürüyordu.

Oksitanya ise farklıydı. Kendi dilini konuşan uygar bir ülkeydi. Üstelik Kuzey Fransa'yı birçok bakımdan fersah fersah geride bırakmış durumdaydı. Kuzeyli baronlar, kralın huzurunda üşümemek için hayvan postlarına sarılırken, Oksitanya'da her gece müzik ve edebiyat sohbetleri vardı.

Bu toplantıların adı da ilginçti: Aşk divanları… Oksitan trubadurlar gece boyu çalgı çalıp şarkı söylerdi. Papanın buyruğu üzerine haçlı seferleriyle kıraç Arap topraklarına giden kuzeylilerin aksine, güneyli senyörler o gibi işlere pek aldırış etmeyip, ülkelerinde gönenç içinde yaşıyorlardı. (Daha önce, 11. yüzyıl sonunda Toulouse Kontu Raymond de St. Gilles'in İlk Haçlı Seferi'ne katılışı bir istisna…)

Ancak, 12. yüzyılın sonlarına doğru zengin ve mutlu bölge halkının huzuru kaçtı. Oksitanya üzerine sadece Paris'teki krallığın değil, bir de Roma'daki Katolik Kilisesi'nin düşmanlığı yüklendi. Kilise, her hasat döneminin sonunda tahsildarlarını gönderip, köylünün yarı ürününü topluyor, senyörlerin altınlarını "Hıristiyanlık" için çarpıp gidiyordu. Hem emek ürününü hem paraları zorla aldığı gibi, sosyal yaşama ilişkin yasaları da o koyuyor, uygulanmasını istiyordu.

Languedoc senyörleri ve halkı böylesine hoşnutsuzluk içindeyken, Balkanlardan yola çıkıp İtalya üzerinden geçen, Katolik Kilisesi ile kesinlikle uzlaşmasız **Bogomil** mezhebi de [*] batıya doğru ilerleyerek iyice kök salacağı Oksitanya'ya ulaşmıştı.

[*] Maniciliği izlemek suretiyle 10. yüzyılda Bulgaristan'da doğarak, Balkanlar ve Batı Trakya'da yaygınca görülmüş olan bir dinsel inanç sistemi.

Bu sırada Hıristiyanlık genel olarak hayli sıkıntı içindeydi. Ortadoğu'da giderek gelişen İslâmiyet karşısında gerilemiş ve durumunu düzeltmek için de Haçlı Seferleri denilen akınları başlatmıştı. İlki başarılı ama diğerlerinin fiyasko ile sonuçlandığı akınlar… Neye yarayacağı bilinmez, sonradan hiçbir işe yaramamış olduğu anlaşılmış girişimler.

Ancak Kilise bu arada kendi içinde çürümeye başlamıştı. Durmadan İsa'nın yoksulluğunu, "bir lokma bir hırka" felsefesini öven papazlar, bir yandan çatlayacak kadar tıkınıyor, diğer yandan zenginliklerine zenginlik katıyor, altın kupalardan İsa'nın kanı olduğunu söyledikleri şarabı kendilerini bilemez bir hale gelinceye kadar midelerine boşaltıyorlardı.

Başında bir dikenli taç, üzerinde bir bez parçası ile çarmıha gerilen zavallı İsa'nın putlarını, üzerlerindeki zümrüt ve elmas ağırlığından ötürü yerinden kaldırmak olanaklı değildi.

Ana Kilise olduğunu ileri süren Katolik Kilisesi ile Bizans Ortodoks Kilisesi birbirlerine diş biliyordu. Öylesine ki, beriki kendi tarzında "istavroz çıkarma" biçimini zorla kabul ettirmeye çalışan Roma Kilisesi'ne şu yanıtı vermişti: ***"Papanın selamına boyun eğmektense, Sultanın kavuğunu yeğleriz."***

İşte genel görünümü böyle olan Hıristiyan dünyasında Oksitanya, Kuzey Fransa halkının yoksulluğu ve barbarlığına karşılık sanat ve edebiyat alanında da ekonomideki gibi gelişme göstermişti. Bu bakımdan özellikle Toulouse Kontluğu, Paris'teki kralın kıskançlığını üzerine çekmekteydi. Kendini öncelikle Paris'e değil, İberya'daki Aragon Krallığı'na çok daha yakın görüyordu. Bu da Paris'teki kralı çileden çıkarıyordu ama ne yapabilirdi ki?

Nitekim günümüzde bile Güney Fransa'nın Languedoc-Roussillon bölgesinde oturanlar, kendilerini Fransa'ya bağlı saymaz gibidir. Bir Lyonlu ya da Parisliden söz ederken, ona "Fransız", kendilerine ise "Oksitan" derler.

1988 yılında Seul'den sonraki Olimpiyat Oyunları için Paris ve Barcelona kentleri çekişmişti. Karar Barcelona lehine çıkınca, bir radyoda görüşlerine başvurulan Toulouse kentinden birkaç kişi, *«Paris'in yitirmesine hiç üzülmedik. Barcelona hem daha yakın hem bizden sayılır.»* demişlerdi.

Anlaşılan o ki, aradan geçmiş 800 küsur yıl bile bazen toplumsal belleği silmeye yetmiyor.

✦ ✦ ✦

Paris'teki krallık kadar Roma'daki Katolik Kilisesi de Oksitanya'daki Toulouse Kontluğu ile Carcassonne, Narbonne, Montpellier ve Beziérs senyörlüklerine ateş püskürmekteydi. (Raymond de Sait Gilles'in ilk haçlı seferindeki başarıları çoktan unutulmuştu.)

Durum böyleyken, Balkanlar'dan İtalya'ya geçen Bogomil mezhebi, burada giderek yayılmaya başlamıştı. Ancak tıpatıp aynı değil, yerel özelliklere uyarlanmış biçimde… İşte bu Kathar inancı ya da öğretisiydi.

Bu öğretinin 12. yüzyılda dönemin ekonomi ve sanat bakımından hayli gelişmiş bir yöresinde ortaya çıkması, üstelik bu bölgedeki feodaller tarafından da desteklenmesi hayli ilginçtir.

İnananlarına son derecede basit bir yaşam, ortak paylaşılan bir emek ürünü ve bir dizi özveriye karşılık yalnızca entelektüel zenginlik sunan Kathar öğretisinin, gönenç ve tüketimin başka yerlere oranla hayli yüksek olduğu bu bölgenin senyörleri arasında yandaş bulması, çelişkili bir durum gibi görünüyorsa da bu olgunun bir açıklaması var:

Bölgedeki senyörler, Katolik Kilisesi'nin vergi toplamasına, aslında bağımsız olmalarına karşın Paris'teki kralın onlardan aldığı bir tür "egemelik haracı"na çok kızdıkları için, gerek Krallığın gerekse Papalığın otoritesini hiçe sayan Katharlar'a arka çıkmıştı.

✦ ✦ ✦

Katharlar bazı yazılarda "**Albililer**" olarak da anılır. Bu iki sözcüğün âdeta eş anlamlı olarak kullanıldığı bile görülebilir.

Aslında böyle bir özdeşleştirme yanlıştır. Çünkü Albililer, Languedoc'taki Albi adlı kasabanın halkıdır. Çoğu bir zamanlar Kathar inancı ve yaşam tarzını benimsemiştir ama bu sadece o kasabaya özgü olmadığı gibi, bu inanç sistemi ilk kez Albi'de doğmuş da değildir.

Böyle bir özdeşleştirme yapılmış olması şuna bağlanabilir: Katharların Languedoc'ta yaygın olarak yaşadığı bölge, Katolik Kilisesi'ne bağlı Albi piskoposunun yetki alanı içindeydi. Papa, bu etnik topluluğa karşı bir eylemsel girişim başlatmadan önce, Albi kasabasında bir yanda Katolikliği diğer yanda Kathar inancını savunanlar birtakım teolojik tartışmalara girişmişti. Hiçbir sonuç alınamayacağı, hiçbir uzlaşmaya varılamayacağı daha başından belli olan birtakım tartışmalardı bunlar...

Nitekim daha sonra Katharların ortadan kaldırılması amacıyla düzenlenmiş olan toplu kıyım, **"Albi Haçlı Seferi"** anlamına gelen bir terimle de anılır. (İngilizcede Albigensian Crusade, Fransızcada Croisade des Albigeois)

Kathar Kimliği

Öncelikle şunu belirtmek gerekir: Bu topluluğa, "arınmış" anlamına gelen Grekçe "*katharsis"* kökünden türetilmiş Kathar adını veren kendileri değil, Oksitanya halkıydı. Onlar, inançları ve yaşam felsefeleri gereği, kendilerine böyle bir sıfatı asla yakıştıramazdı.

El emeğine çok değer verirlerdi. Bu yüzden genellikle doğaya dönük el işçiliği, rençberlik, özellikle de dokumacılık yaparlardı.

Herkesin kazandığı ortak bölüşülürdü. Bu inanca gönül veren tüccar ve soylu kişiler, o güne dek uğraştıkları iş bu topluluğun kurallarına uymuyorsa, el emeğiyle çalışıp para kazanmak için önceki işlerini terk etmek zorundaydı. Öldüklerinde, maddî varlıklarını Katharların ortak kasasına bırakmayı da kabul etmeliydiler.

Sıradan bir Kathardan dinsel bakımdan yerine getirmesi beklenen "yükümlülükler", pek az ve kolaydı ama bir bakıma çok zordu. Mezhebe alınma ya da katılma töreni diye bir şey yoktu. Ne belli saat ve günlerde âyin vardı ne de belli ritüellerin uygulandığı toplu dua edişler… İstavroz ve günah çıkarmaya da karşıydılar. Haç konusunda Katolik dostlarına şöyle takılırlardı: ***«Babanı ipe çekseler, o ipe tapar mıydın?»***

Bu toplulukta zengin, yoksul, efendi ve köle gibi birtakım sosyal sınıflar yoktu. Zaten kısa sürede bunca yandaş bulmasının sırrı da burada yatıyordu.

İnançları bakımından, yalan kadar yemin de yasaktı. Ağızdan çıkan söz, hangi tehdit karşısında olursa olsun, doğru ve yemini gerektirmeyen bir inançla söylenmeliydi. Dönemin Engizisyon mahkemelerinde, Kathar olmakla suçlanan birçok Hıristiyanın -zanlıya yöneltilen suçlamanın değil, zanlının masum olduğunu kanıtlaması gerekirdi- *«Ben Kathar değilim; çünkü yalan söylerim.»* diyerek canını kurtardığı biliniyor.

İnsan öldürme tümüyle yasaklanmıştı ve büyük bir günahtı. Çünkü daha önce değinilip geçilmiş olduğu gibi, bu inancın bir de Panteizm ile benzeşen bir öğesi vardı; her canlının ruhunun yaşamda yetkinleşeceğine, ölen bir canlının ruhunun sonra bir başka bedende yetkinleşme sürecini sürdüreceğine inanırlardı.

İnsan öldürme eylemine karşı oluşları, "Yargılama ki, sen de yargılanmayasın." kuralıyla birleşince, ortaya insanlık tarihin ilk belirgin şiddet karşıtı topluluğu çıktı.

Kathar inancını benimseyenler, Hıristiyanlığın kutsal kitabının ilki olan Eski Ahit yani Tevrat'ın geçerliğini kabul etmezdi. Çünkü onlara göre Yahudilerin tanrısı **Yehova** hiç de iyi niyetli olmayan bir tanrıydı.

İnsan öldürmek bir yana dursun, en büyük günah, alçaklık ve korkaklıktı. Cesareti en büyük erdem olarak kabul ediyor, iyi bir insanın kendi buyrultusuyla acı çekme ve ölüm korkusunun mutlaka üstesinden gelmesi gerektiğine inanıyorlardı. Acı çeken ve ölen, insanın sadece bedeniydi; asıl olan ise o bedende taşıdığı ruhtu.

Katharların din insanları kendi topluluklarından olanlara tüm bunları anlatırken, cesur olup ateşten korkmamaları gerektiğini belirtirlerdi. Yerleşik düzenin koruyucuları harekete geçtiğinde başlarına gelecekleri az çok kestirdiklerinden, aralarına katılmak, Kathar mezhebine girmek isteyen her kişiye, günün birinde "ateşten gömleği giymek" durumunda kalacağını anlatırlardı.

Bu bağlamda temel düşünceleri şöyleydi:

"Kötülük bedenden, iyilik ise ruhtan gelir. Bu nedenle de bedensel istekten gelen her şeye karşı perhiz yapılmalıdır. İyilik ilkesi tanrı, kötülük ilkesi ise şeytandır. Bundan ötürü Tanrı, kötülüğün kaynağı olan insan bedenine giremez."

Bu düşünce, Hıristiyanlığın temel dogması olan İsa'nın tanrılığını yadsımaktaydı.

Katolikliğin de boş inançlardan başka bir şey olmadığı kanısını taşıyorlardı. Bu bakımdan Maniciliğin düalist (ikicil) düşünce sistemini Hıristiyanlık ile bağdaştırıyorlardı.

✦ ✦ ✦

Sosyal düzenleri bakamından, Kathar topluluğunda özel mülkiyetin yeri yoktu. Doğanın işlenmesiyle elde edilen tüm zenginlik eşit olarak paylaşılırdı. Ekmek bir emek ürünü olduğu için, emeğe gücüyle katkıda bulunmayan kişi, soylu da olsa ekmekten pay alamazdı.

Kathar din insanları «Herkes eşittir» derken, kendi aralarında herkes gerçekten eşitti. Muhbir adlarından en adi iftiralara dek tüm ayrıntıların yazılmış bulunduğu Engizisyon tutanaklarında, hiçbir Katharın adı, "önder" ya da "yol gösterici" olarak öne çıkmamıştır.

Dolayısıyla, "Katharizm" olarak da anılan Katharcılık, belki de insanlık tarihinde yerleşik düzene karşı çıkan tek "öndersiz" toplum eylemiydi. Fakat bu başsızlık, topluluğun içinde hiyerarşi olmadığı anlamına da gelmiyordu.

Kathar topluluğu iki gruptan oluşmuştu: **“Yetkinler”** (Fransızcada Parfaits, İngilizcede Perfects) denilen din insanları ile “**İnananlar”** (Fransızcada Croyants, İngilizce de Believers).

İnananlar, yaşamlarını onlara ve iyiliğe adayan Yetkinlere saygı göstermekle yükümlüydü. Bu saygının da iki biçimi vardı: Bir “Yetkin”e rastlayınca üç kez diz bükerek selam vermek ve kendilerinden olmayanlara da açık söyleşiler biçimindeki bir tür kilise toplantılarına katılarak onları dinlemek…

Bu toplantılarda Yetkinler, “iyilik-kötülük” tarzındaki ikilemci dünya görüşünü ve nasıl iyi olunabileceğini anlatır, İsa’nın son yemeğinin anısına ekmek paylaştırır, toplantı sona erdiğinde her inananı **“barış öpücüğü”** ile üç kez öperek gönderirlerdi**.**

Günümüzde Fransa’nın Languedoc bölgesinde yaşayanlarla karşılaşırsanız, kuzeydekilerden farklı olarak üç kez öpüştüklerini görürsünüz; tıpkı Ruslar, Polonyalılar ya da hangi ulustan olursa olsun masonlar gibi… Her birinin kendine göre bir gerekçesi vardır. Ancak Languedoc halkının üç kez öpüşmesi, işte bu Kathar geleneğinden kalmadır.

İnananlar, yaşamın her tür olanağını kullanırdı. Evlenir, çoluk çocuk sahibi olur, et yiyebilirdi. Yetkinler bu olanaklardan yararlanamazdı. Evlenemez hatta cinsel ilişkiye de giremez, et ve diğer hayvansal besinleri yiyemezlerdi.

Sıradan bir Kathara her türlü hakkı tanıyan din insanı kadın ve erkekler, siyah ya da lacivert giyinirdi. Böylece Oksitancaya, dilimizde “lâcilerini çekmek” biçimindeki deyimin tam karşılığı olan bir de deyim bırakmışlardı.

Herhangi bir yerde Yetkinler, toplu olarak “ev” adı verilen yurtlarda kalırdı; elbette kadın ve erkeklerin yerleri ayrıydı. *“Yeryüzü Prensi’ni (Şeytan) kışkırtmanın ne gereği vardı?”*… Sınırsız özveri gücü gerektirmesine karşın, din insanı olmak isteyen bir Kathar, bu evlerden birinde üç yıl süren bir hazırlık döneminden geçer, bir yandan işliklerde çalışırken diğer yandan dinsel eğitim görürdü. Bu üç yıl içinde ya da sonunda kendisini “Yetkin” olmanın gerektirdiği güçte görmezse, olağan yaşamına dönerdi.

Bu hazırlık dönemini bitiren kişi için, tüm topluluğun önünde bir tören düzenlenir, aday kendisine yöneltilen soruları yanıtlar, herkesin önünde bir tür inisiyasyondan geçerdi. Din insanı olarak kalmakta kararlıysa, sonradan ayrıca sıradan bir Katharın ölürken dinlediği “Consolamentum” denilen duayı diriyken alıp, artık yaşamını bir Yetkin olarak sürdürürdü.

Consolamentum

Kathar inancının, Katolik Kilisesi'nin sadece tepki göstermekle kalmayıp, âdeta çılgına dönmesine neden olan ilkelerinden belli başlıları şöyle özetlenebilir:

- Hıristiyanlıkta öteden beri kullanılanlardan hayli farklı bir öğreti ve buna ilişkin bir tür âyin kitabı vardır. Gerek bu kitaba gerekse bu kitap uyarınca yapılan ritüelik uygulamaya "Consolamentum" (kutsanma ya da avunma) denir.
- Katolik Kilisesi'nin koymuş olduğu dogmalar yadsınır. Hele haça tapınmaya kesinlikle karşı çıkılır. Bunların İsa'ya özgü işler olmadığı, sonradan din adamlarınca uydurulduğu ileri sürülür.
- İsa bir "kurtarıcı" değil, Consolamentum'un ilk örneğini vermiş olan bir kişi olarak benimsenir. Sözleriyle bir tanrısal ilkeler bütününü değil, anlamına ancak yetkin olanların varabileceği derin bir ruhsal bilgi iletmiş olduğu söylenir.
- Sadece ergin yaşa gelmiş olanların inanç sahibi olabileceği savunulur.
- Din insanı olmak üzere Consolamentum uygulamasından geçilmesi öngörülür. Üstelik bunun için erkek ile kadın arasında ayırım yapılmaz.
- Consolamentum uygulamasından geçirilen bir kişinin inancının güçlendiği ve ruhunu kötülüklerden arındırma yolunda hız kazandığı kabul edilir.
- Ruhsal evrenin, görünmez, sonsuz ve tüm iyilikleri bünyesinde toplayan Tanrı tarafından yaratılmış olduğuna inanılır. Dünya ise, buna karşıt olarak Şeytan'ın yaratımı sayılır. Dünya iyileştirilemez; öylece kalacaktır. Ancak, insan ruhunun daha üstün bir düzeye getirilip, yetkinleşme doğrultusunda ilerlemesinin sağlanabileceği öngörülür.

Consolamentum'un bazı yazılı bölümleri, günümüzde Toulouse kitaplığında bulunmaktadır.

Katharlar, hem Tanrı'ya hem İsa'ya inanıyordu. Fakat **"Tanrı-İsa-Kutsal Ruh"** biçimindeki üçlemeye karşı çıkıyor, üstelik bunu din adamlarının uydurduğunu söylüyorlardı. Tanrı ile insan arasına kimsenin giremeyeceğini, inanç için bir "yetkili aracı" ya da "din görevlisi"ne gerek olmadığını ileri sürüyorlardı. Şayet Tanrı inancı araya giren bir kişi kanalıyla edinilirse, bunun "ikinci el" olacağı görüşüyle, herkesin kendi inancını kendi başına ve ilk elden edinmesi gerektiğini savunuyorlardı. Bir diğer deyişle, Katolik mezhebindeki "ruhban sınıfı" olgusuna ve din yönetiminde hiyerarşik nitelikli bir kurumsal yapılanmaya karşıydılar.

Katharların bu bağlamdaki akıl yürütme tarzı şöyleydi:

Tanrı "doğuş" kavramının üstündedir. O, tümüyle ruhsal bir varlıktır; maddeden arınmıştır. O, sevgidir. Sevgi, güç ile bağdaşmaz. Evrendeki maddî oluşum ise güç kullanılarak sağlanmıştır. Bu nedenle madde, dolayısıyla dünya temelinden kötüdür. Dünyanın oluşumu, tanrısal tahta zorla oturmuş bir "hilekâr tanrı"nın yani Şeytan'ın marifetidir.

Madde temelinden "kötü" olduğu için, İsa da kendini maddeden sıyırmış, bedeni içinde ölümsüz, Tanrı'nın oğlu olamaz. Ancak bir peygamber olabilir ve ölümlü olduğu için de sevgi ilkesi uğruna çarmıhta ölmüştür. (Burada, İsa'nın çarmıh üzerinde ölmediği, canlı olarak indirildiği ve sonra yaşadığı hatta çoluk çocuk sahibi bile olduğu tarzındaki bir diğer inanış ile çelişki görülüyor. Fakat Kathar inancı da böyleydi işte! Ne denilebilir ki?)

Sevgi çarpıtılıp güç içinde eritilince, ortaya "Roma" çıkmıştır. Tersinden yazıldığında oluşan "amor" sözcüğü "sevgi" ya da "aşk" anlamına gelir. Buna göre Roma sevginin tersidir, sevgisizliktir.

Bu görüşle Katharlar, Katolik Kilisesi'ni ruhanî olmaktan çok dünyevî olmakla suçluyordu. Haçı kutsal saymaya, ona saygı göstermeye karşı çıkıyorlardı. Onlara göre; Katolik Kilisesi'nin haçı, Hıristiyanlığın yüzyıllarca savaşmış olduğu Pagan inançlarındaki putlardan bile çok daha berbat bir puttu.

✦ ✦ ✦

Katharlar, insanca bağlılığa, yürekliliğe, alçak gönüllülüğe, özellikle ateşten korkmamaya çok önem verirdi. Tapınmak için kiliseye gitmeyi "insanın acınası bir hali" olarak görmekteydiler. Bu nedenle toplantılarını açık havada ya da herhangi bir çatı altında yaparlardı.

Belli bir yöne doğru durmayı ve önlerine haç gibi bir şey koymayı anlamsız bulurlardı.

Toplu âyinlerinde çepeçevre oturur, birbirlerinin yüzüne bakarlardı. Bunların belli bir günü ve saati yoktu. Ne zaman gerekirse düzenlenirdi.

Sanılmasın ki, bu âyinlerde birisi eline Consolamentum'u alıp okur, diğerleri onu dinlerdi. Hayır!...

Consolamentum'un iki işlevi vardı: Bunlardan biri, Katharlar arasında yetkinliğe geçecek olan kişinin inisiyasyonunu sağlamak, diğeri bedenini bu dünyada bırakarak kendisini bir başka doğuşa hazırlamak üzere ayrılacak olanı avutmak ya da onu mutlu bir şekilde gitmesi için uğurlamaktı. Bu nedenle de Consolamentum, özellikle ölmek üzere olan ya da ölmesi söz konusu olabilecek bir kişiye okunurdu. Ölmesi beklenen kişi ölmezse, yaşamının geri kalanını "Yetkinler" arasında geçirirdi.

Yetkinler ve Yaşam

Kathar inancını iyi anlayabilmek için önce bu kavramı anlamak gerekir.

Yaşamı sırasında doğrudan yetkinliğe yönelme yolunda bilgi edinerek ilerlemek isteyenler bir inisiyasyon uygulamasından geçerdi. Bu gibi kişiler "Yetkinler" arasına girerdi.

Sıradan bir Kathar ya da onların deyişiyle bir "inanan" olmak, daha önce değinilmiş olduğu üzere bir bakıma pek kolay ama işin aslına bakılırsa zordu.

İnananlar hiçbir şey yapmak zorunda değildi. Kathar inancını benimsemekle yaşamları değişmeyecekti. Birtakım yükümlülükleri salt kendi buyrultularıyla üstlenmeliydiler. Dürüst, insan sever, çalışkan olmalıydılar. Bunlar yapılmadığında, hiç kimse karşılarına dikilip onları sorgulamaz, Katharlıktan atmaya kalkışmazdı. Bunu kendileri düşünecekti. Karar onlarındı. Hiçbir zorlama yoktu…

Yetkinlerin yaşam koşulları ise, inananlardan daha ağırdı. Onlar, inancın her gereğine sıkı sıkıya uymak zorundaydı.

✦ ✦ ✦

Katharlar, sadece bu inancı benimseyenlerin oluşturduğu bir toplum kurmuş değildi. Her yerde bir etnik topluluk oluşturmuşlardı ama küçük köylerde bile başka inançta olanlar hatta Katolikler ile bir arada yaşarlardı. Onlarla herhangi bir alıp veremedikleri yoktu. Toplumda huzur ve uyum olması için, herkesin dinsel inancının da tıpatıp aynı olması gerektiğine ilişkin tezi çürütüyor gibiydiler.

Katolik Kilisesi'nin dogmalarına karşı çıkmakla birlikte, bu sadece kendileri için geçerliydi. Başkalarını zorlamaya karşıydılar. Herhangi bir çekişme ya da sürtüşmeye girişmekten kaçınır, bir arada yaşadıkları Katolikleri hor görmez, onlara kendi benimsedikleri yola yönelmeleri bakımından önerseler de herhangi bir tarzda inanç saldırısında bulunmazlardı.

Bilgi ve kültürü, öğrenim ve eğitimi çok önemseyip, kendilerini iyi yetiştirmeyi benimsedikleri için, bir arada yaşadıkları Katoliklerin de kafasını kurcalayıp, kimilerinin Kathar inancını edinmesine yol açıyorlardı; bu doğru...

Bir tür misyonerlik... Fakat çok etkili bir misyonerlik çünkü bunun kapsamında sadece inanç değil zengin ve yoksul, efendi ve köle gibi insanlar arasında ayırım güdülmesine, dünyevî tutkulara ve nefret uyandırılmasına da karşıtlık vardı.

Bir diğer deyişle, Katharlar, çağın feodal toplum düzeni içinde yaşıyor, buna karşı hiçbir başkaldırıda bulunmuyor fakat bu düzenin temel öğelerini sarsan ilkeler ortaya koyuyorlardı. Bundan ötürü, doğrudan bir Kathar olmayı benimsemese bile çok yandaşları oluyor, bu yandaşlar giderek artıyordu. Katolik Kilisesi'ni en çok işte bu ürkütüyordu.

✦ ✦ ✦

Kathar inancının tek kutsal öğesi olan Consolamentum, sonraları inananları ölüme hazırlamayı hedef alan bir "son teselli duası" haline dönüştü. Uygulama, bir tür «Güle güle git; gözün arkada kalmasın!» uğurlaması biçimini aldı.

Bir Yetkin tarafından ölmekte olan insanı elleriyle tutarak okunan bu dua, bir bakıma Kathar inancının temel taşıydı. Bu inancı bilinçle kavramak öyle önemliydi ki, o "son teselli" ancak aklı başında ölenlere uygulanabiliyor, komada ya da ağır hasta olanlara verilmiyordu.

Bu arada ilginç bir durum var:

Katharların temel ilkelerinden birinin "insan öldürmemek" olmasına karşın, topluluklarını Engizisyon'a karşı koruyabilmek için dövüşmek zorunda kaldılar. Bu zorunluluk, ortaya tarihçilerce **"Kathar Şövalyeleri"** diye anılan bir grubu çıkardı.

Katların şövalyeleri, o son ve tek dualarını savaş alanına giderken dinlemeye başladı.

Fakat bir Kathar Şövalyesi çatışmadan sağ dönerse, yaşamının bundan sonrasını din adamı gibi geçirmemesi için, "son teselli"yi bağlayıcı bir öğe kılan "dokunma" uygulaması yapılmıyordu.

Bir şövalye çarpışma sırasında ağır yaralanacak olursa, bir Yetkin'den, hemen yetişip kendisini kucaklamak suretiyle bu uygulamayı gerçekleştirmesini istiyordu.

Bu tek kutsamanın dışında sade Kathar, anlaşıldığı üzere, yaşamını istediği gibi düzenlemekte özgürdü. Yaşamında yanlış işler yapsa bile, bunun bilincine vardığında, kendisinden çok etkisinde bulunduğu "Yalancı Tanrı"yı yani Şeytan'ı sorumlu tutardı.

Din görevlisi Yetkin ise, bir sade Katharı doğru yola sokmak, ruhunun kurtuluşu için ona yardım etmekle yükümlüydü.

✦ ✦ ✦

Katharların çoğunluğunu oluşturan inananların çoğu dokumacılık yapardı. Kimileri bir soylunun çiftliğinde özellikle hayvancılıkla ilgili işlerde hizmet verirdi. Ticaretle uğraşanları pek azdı.

Yetkinler ise Katharların kurmuş olduğu özel bakımevlerinde çalışır, âyin düzenlenirse yönetir, inananların dinsel bilgilerini geliştirmesine yardımcı olur, özellikle kız çocukların eğitimini sağlardı.

Burada dikkati çeken önemli bir nokta var: «Neden özellikle kız çocuklar?»

Çünkü Ortaçağda erkek çocukların manastırlarda belirli bir düzeyde eğitim alması olanağı vardı ama kız çocuklar ayrı tutulurdu. Katharlar ise insanlar arasında cinsiyet ayırımı gütmezdi. Dolayısıyla, erkekler gibi kız çocukların da eğitim görmesi gerektiğini benimsemekteydiler.

Katolik Kilisesi bu tutumu da *"pek uygunsuz"* olarak nitelemekteydi.

Katharlara göre, inananlar ayırımsız olarak özgür insanlardı. Yetkinler, inananların yararı uğruna özgürlüklerinden özveride bulunurdu. Örneğin inananlar istediği gibi yiyip içer, eğlenir, evlensin ya da evlenmesin çoluk çocuğa kavuşabilirken, Yetkinler et ve hayvan ürünleri yemez, yaşamlarında eğlenceye yer vermez, hiçbir suretle cinsel ilişkide bulunamazdı.

Bu anlatıma bakılınca, Katharların Yetkinleri diğer dinlerdeki din görevlileri gibi görünüyor ama değildi. Yetkinlere soracak olursanız, varsın tüm inananlar gelsin onlar gibi yetkin olsundu. Zaten amaç da insanların yetkinleşmesi ve ruhlarının bir sonraki yaşamında daha da ileri gitmesi değil miydi!…

✦ ✦ ✦

Bu noktada bir yanlış izlenim edinilmemeli,…

Katharların kendilerine "iyi insanlar" ya da "yetkin" denilen kadın-erkek din görevlilerinin, ellerini eteklerini dünya işlerinden çekip mistik düşüncelere dalan, gaipten haber almaya yatan ermişler ile benzerliği yoktu. Tam tersine… Kathar Kilisesi (aslında öyle bir şey yoktu ama kolay anlaşılır olması için var olduğunu kabul edelim), toplumun yaşamını yönlendirici ekonomik düzenin, âdeta **"komün"** biçimi bir yönetimin kurucu ve koruyucusuydu. Böyle olunca da bir bakıma "devlet" sayılırdı.

Devlet olmasına devlet ama ortada siyasî anlamda *"Kathar devleti"* diye bir şey de yoktu. Katharlar, başlı başına bir toplum, bir ulus değildi. Zaten var olan bir toplumun içinde o toplumun bireyleriyle kaynaşmış olarak yaşayan bir tür etnik topluluktu; bir kökeni olmayan, isteyenin katılabileceği bir etnik topluluk…

Bu topluluğun bir ortak kasası, bir bakıma maliyesi vardı. Bu kasanın finanse ettiği işlikler yoluyla, toplumsal ve ekonomik yaşama tüm ağırlığıyla katılıyor, işsize iş, açа aş veriyorlardı.

Kathar mezhebinin kurumsal bir yapısı vardı ama Katolik Kilisesi'nin biçiminde değil… Tam tersine, kolay anlaşılsın diye "Kathar Kilisesi" dediğimiz organ, ülkedeki feodal nitelikli yönetime karışmazdı. Gelir getirecek olan han, hamam, tarla ve hayvancılık işletmeleri, gayrimenkul spekülasyonları gibi şeyler, Katharların ilgi ve uğraşı alanında değildi. Emekçi kesim üzerinde hiçbir hak ya da iktidar amacı gütmüyor, vergi toplamıyor, serfleri çalıştırmıyorlardı; zaten böyle işlere girişenler Kathar olamazdı.

Katharların yaşamında herkesin parası ve özel eşyası olabilirdi ama hiçbiri kendine ait taşınmaz mülk edinmezdi. Buna gerek yoktu ki! Zaten hiçbiri ne zengindi ne yoksul... Yaşadıkları her yerde taşınmaz mülk, topluluğun ortak malıydı.

Buna karşın, bir kişinin oturduğu ev yaşamı boyunca ailesinin sayılırdı. Üstelik kendilerine özgü bir miras hukuku da vardı. Ailenin kullanmakta olduğu her şey eşler arasında ortaktı. Babadan olduğu gibi anneden de kız ve erkek ayırımı olmaksızın çocuklarına kalırdı. Ailenin çocuğu olmazsa da dert değildi çünkü dünya malının zaten kötü oluşu nedeniyle, tüm kötülükler ile birlikte dünyada kalacağına inanırlardı.

Fakat dünyevî yaşam sırasında var olan malı ve mülkü kullanmak gerekirdi. Sonra nasıl olsa onu kullanacak birisi bulunurdu.

Yetkin Katharların sürdükleri basit yaşam tarzına ve dünya nimetlerine yönelik olmayan tutumlarına karşılık, şu "Kilise" dediğimiz oluşun ortak kasası dolup taşan bir zenginlik sergiliyordu. İşlikler aracılığıyla, her Katharın ve tüm din insanlarının el emekleri karşılığı, para olarak bu ortak kasaya giriyor, ölmeden önce "son teselli"yi alanlar da hemen varsa ellerinde kalmış paralarını ve değerli eşyayı buraya bağışlıyordu.

Bu ortak birikim, o Kilise'nin denetimindeydi ama kesinlikle topluluk için kullanılmaktaydı. Herhangi bir nedenle başka ülkelerden kaçmak zorunda kalan Kathar göçmenlerine yardım eli de uzatılıyordu. Onlara arka çıkabilecek yüksek mertebedeki Katolikleri satın almaktan, Engizisyon zamanı bir yere saklanmak zorunda kalan din insanlarına korumalık edecek silahlı kimselere maaş ödemeye varıncaya kadar her işe yarıyordu.

Böylece ortaya **"Katharların hazinesi"** diye bir söylence çıktı. Katharların hiç kimsenin malında, mülkünde ve parasında gözü yoktu ama bu varsayımsal hazinede gözü olan çoktu.

Yetkinler, özel olarak kurulmuş bakımevlerinde, inananlara dinsel ve kültürel konularda eğitim de verirdi. Burada, özellikle Katolik Hıristiyanlıktan farklı olarak, kız çocukların eğitimine de özen gösterilirdi. Çünkü Katharlar, cinsiyet ayırımı gözetmezdi; eşitlikten yanaydılar. Erkekler gibi kızların da öğrenim görmesi gerektiği görüşündeydiler. Katolik Kilisesi, elbette Katharların bu tutumunu da pek uygunsuz görüyordu.

Daha önce belirtmiş olduğumuz üzere; Kathar topluluğunda özel mülkiyet yoktu. Para ve özel eşya sahibi olunabilirdi ama kendine özgü taşınmaz mülk sahibi olunamazdı. Buna ne gerek vardı ki?… Nasıl olsa herkese yaşamı boyunca oturacağı bir ev, tarım ile uğraşacaksa işleyeceği bir tarla verilirdi.

Güncel Yaşam

Katharların güncel yaşamının üç temel zorunluluğu vardı.

Bunlardan biri geçimlerini sağlamak için çalışmaktı. Hatta çalışmak, erkek ya da kadın ayırımı yapılmaksızın, her kişinin en başta gelen yükümlülüğü sayılırdı.

Masonluk da dahil olmak üzere birçok ezoterik kurumda Latince olarak şöyle bir deyiş geçer: ***"Laborare est Orare"*** *(Çalışmak tapınmadır.)* Aslında bu deyişi Katharlar oluşturmamıştır ama onların anlayışına tam tamına uyar.

İkincisi, her ne koşul altında ve her ne gerekçeyle olursa olsun yalan söylememek ve yemin etmemekti. Öyle ki, bir Kathardan söylediği bir sözün doğru olduğunu yemin ile kanıtlamasını istemek, ona hakaret etmek sayılırdı.

Üçüncüsü, beslenme amacıyla bile hiçbir hayvanı öldürmemekti.

Onlara göre hayvanlar da ruh taşırdı. Bu ruh ona bir insandan geçmiş ya da sonradan bir insana geçecek olabilirdi. Dünya yüzünde yetkinleşme yolunda ilerleyebildiğince ilerleyip, kendi doğal ölüm zamanını beklemeliydi. Bundan ötürü Kathar inancını benimseyenlerin et yememesi de gerekirdi ama bu kural sadece Yetkinler için geçerli tutulurdu; inananlar için öneri sayılırdı.

Bu nedenle de herhangi bir biçimde elini kana bulayan bir kişinin karşısında iki seçenek vardı: Ya bundan sonra bir "Yetkin" olmak üzere hazırlığa girişir ya da bu topluluğu terk ederdi.

✦ ✦ ✦

Kathar inancının felsefesinde Kutsal Çanak kavramının da önemli yeri vardı. Ancak onu başkalarından hayli farklı bir tutumla değerlendiriyorlardı. Katharlara göre Kutsal Çanak, Tanrı ile insan arasındaki bir bağlantı aracıydı.

Acaba onların benimseyişine göre Kutsal Çanak nasıl bir şeydi?... Bir nesne miydi? Öyle ise, birisi onu eline geçirecek olsa ne yapardı, nasıl ve ne amaçla kullanırdı?

Biz burada böyle sorular sıralıyoruz ya; Katharlara göre, böyle soruların insanın zihnini karıştırmasına gerek yoktu. Yanıtı olmayan, boşuna sorulmuş sorulardı bunlar ve benzerleri… Çünkü ona ulaşacak düzeyde yetkinleşen bir ruha sahip olan kişi, nasıl olsa onu tanır ve kullanmasını da bilirdi. Nitekim Yetkinler olarak anılan kişilerin ölüme neşeyle gidişi de bu felsefeye bağlanır.

Katharlar, Orta Çağın aynı döneminde yer alan diğer topluluklara oranla çok ileri bir yaşam düzeyine ulaşmıştı. Okuyup bilgi edinmeyi seven, edebiyat yapıtlarını inceleyen, felsefeyle ilgilenen, daha da önemlisi herkese karşı toleranslı bir düşünce yapısına sahip kişilerdi. Grekçe, Arapça bilenlerinin yanı sıra İbranîce öğrenerek Tevrat'ı, Talmud'u, Kabala ile bağlantılı kitapları okuyabilenleri de vardı.

Yetkinlerin kendilerine yaraşır gördükleri yaşam biçimine bakınca; şayet bu mezhep yaşasaydı, din adamı sayısının giderek azalacağı, Katharların dinsel yanının zaman içinde giderek yok olacağı, insanların kendiliklerinden bir doğal din edinecekleri düşünülebilir.

Fakat hiç de öyle olmadı çünkü beri yanda egemen bir Katolik Kilisesi vardı.

Katolik Kilisesi'nin Tutumu

Tüm yukarıda sayılmış özelliklerinden ötürü, üstelik bir arada ve iç içe oldukları Katolik dost ve komşularıyla iyi ilişkiler kurarak yaşamlarını barış ve dostluk içinde sürdüren Katharlar, Katolik Kilisesi'nin gözünde tehlikeli ve sapkın inançlı bir güruhtu. Katolikleri etkileyerek, onların da aklını çelip bu inanca yönlendirmeleri, Papalığın en büyük korkularından biriydi.

Bu nedenle, bu sapkınların bir an önce ortadan kaldırılması gerekliydi. Öyle ki, bu topluluk bir an önce yeryüzünden kaldırılmalı, kökünden silinmeli, sonsuza dek yok edilmeliydi.

Kilise'nin bu bağlamda elinden gelen her çabayı göstermesi için, Kathar inancına ilişkin anlatılmış olanların hepsi gerekmezdi bile… Bunların iler tutar hiçbir yanı yoktu; Müslümanlar bile onlardan daha iyiydi.

Az önce belirtmiş olduğumuz üzere, Katharlar, 11. ve 12. yüzyıllardaki diğer topluluklarla karşılaştırıldığında hayli uygar, okuyup bilgi edinmeyi seven, dini ve inancı bakımından herkese tolerans gösterilmesinden yana kişilerdi. Birçokları felsefe ile de yakından ilgilenirdi. Edebiyata, özellikle şiire meraklıydılar. Yaşadıkları her kasaba hatta köyü bile bir kültür kaynağına dönüştürmüşlerdi. Yabancı dil bilenlerinin yanı sıra, okullarında öğrencilere bir de Kabala'yı öğretiyorlardı.

Suçun bundan daha âlâsı olur muydu?...

Katolik Kilisesi, kendi egemenlik alanı olarak gördüğü ülkelerde böyle bir topluluğun varlığına nasıl katlanırdı?

Okuyup yazmak, edebiyat ve felsefeyle ilgilenmek de sapkınlık değilse neydi?

Bu kadarla kalmış olsalar iyi!... Kilise açısından kabullenilemeyecek başka aykırılıkları da vardı.

Bunlardan öne çıkan biri de kendi toplulukları içinde bile olsa, her bakımdan **"eşitlik"** ilkesini gözetmeleriydi. Nitekim bu ilkenin bir yan ürünü olarak, kendi topluluklarında kadınlar da erkekler gibi dinsel bakımdan üst düzeylere çıkabiliyor, "Yetkin" diye andıkları önderlerden biri olabiliyordu. Onlara bu niteliği vermekle, bu sıradan kişileri âdeta papa ile eş düzeyde tutmak eğilimini gösteriyorlardı.

Olacak, dayanılabilecek iş miydi bu?

Kendi başlarına kapalı bir toplum içinde yaşamakta olsalar ne âlâ!... Fakat öyle yapmıyor, Katolikler ile bir arada, iç içe yaşıyorlardı. Başkalarını da etkiliyor, kafalarına yanlış ve tehlikeli düşünceler sokuyorlardı.

Bu tutum, Kutsal Kilise'nin açıkça aşağılanması, dine ve kutsallığa ilişkin her ne varsa ayaklar altına alınmasıydı. Müslümanlar hatta Paganistler bile böyle bir şey yapmazdı. Katharlar hepsinden daha kötü, çok daha zararlıydı.

Bunların kökünden kazınması, hem Tanrı, hem Kilise hem insanlık için en büyük hizmet olurdu.

Ortaya öyle bir dinsel doktrin atmışlardı ki; inançlarından başka bilgisi olmayan insanlar için bu, kolayca inancın yerine geçebilirdi.

Nitekim Fransa'da Katolik Kilisesi'ne bağlı olan Fransisken ve Dominiken manastırlarında da Katharların sapkın inanç ilkeleriyle bağdaşır eğilimler doğduğu görülüyordu.

İşte bunlar, Kathar inancını benimseyen hatta onları destekleyen herkesin yeryüzünden kaldırılması için yeter de artardı bile...

Ancak Papalığın elinde Katharların ortadan kaldırılması için gerekli olan silahlı güç yoktu. Gerçi Papalığın ordusu sayılan Tapınak Şövalyeleri vardı ama onlar bu işe yanaşmazdı hatta maddî bakımdan çıkarlarına aykırı bile düşerdi. Bunun için, Fransa güneyindeki Languedoc bölgesinin zenginliğinde gözü olan, hemen bitişiğindeki Provénce bölgesini de sahiplenerek Akdeniz'e kolayca ulaşmaya hevesli kuzeyli baron ve soyluları böyle bir atılıma girişmeleri için ikna etmek gerekliydi.

Katharların ortadan kaldırılması bakımından en kolayı da bu oldu.

Papalığın bunu nasıl fazlasıyla gerçekleştirdiğini hatta ipin ucunu elinden kaçırışını bir sonraki anlatımda göreceğiz.

Sonraki Anlatım: Katharlar II - Suçları Neydi?